

УДК 159.9:351.74

ШВЕЦЬ Д. В.,

доктор юридичних наук, доцент,
заслужений працівник освіти України,
перший проректор Харківського національного
університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-1999-9956>

ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Діяльність поліції у воєнних умовах передбачає підвищені професійні та психологічні вимоги до її працівників. Поліцейські мають бути готовими до швидкого прийняття рішень, уміти постійно контролювати свій стан, адекватно оцінювати ситуацію, а також бути здатними віддати своє життя у випадку необхідності. Все це потребує значних психічних зусиль і високого рівня психологічної стійкості.

Професійно-психологічна готовність поліцейських до роботи в умовах воєнного стану являє собою складну, інтегративну якість особистості, яка забезпечує високий рівень виконання професійних завдань і особисту безпеку працівника, складається з різних компонентів, що відображають професійні дії поліцейського в екстремальних умовах, і водночас забезпечує протистояння цим умовам. Така готовність може бути постійною або мобілізаційною, тривалою або тимчасовою, але вона не з'являється миттєво, її потрібно спеціально формувати. Розпочинати цей процес потрібно у процесі професійної підготовки.

Професійна діяльність в екстремальних умовах передбачає підвищений фактор ризику, дефіцит інформації та часу на обміркування, необхідність прийняття адекватних рішень, високу відповідальність за виконання завдань, наявність неочікуваних перешкод в реалізації службових завдань. Все це зумовлює підвищені вимоги до стану психічного здоров'я особистості. Потужні і тривалі емоційні та фізичні перевантаження створюють передумови для виникнення у працівників поліції психічних і соматичних розладів, а також суїцидальної поведінки. В екстремальних умовах несення служби важливими психологічними чинниками є стресостійкість та адаптивність особистості, за відсутності яких можливе емоційне вигорання.

Необхідно враховувати, що в умовах постійної загрози для життя досить чітко виявляються стійкі риси особистості, її установки. Навантаження, яке впливає на психіку людини за умови загрози життю, – це, перш за все, навантаження на її нервову систему. Властивості нервової системи в кожної людини є індивідуальними, а отже, і навантаження по-різному впливає на працездатність різних людей. У деяких людей у момент, коли критична ситуація ставить високі вимоги до діяльності, настає етап психічної нестійкості [1].

Постійна загроза для життя, обумовлена підвищеним фактором ризику загинути, може викликати різні специфічні психічні реакції особистості: від стану тривожності до розвитку різноманітних психічних розладів. Робота в екстремальних умовах призводить до переживань кризових станів суб'єкта. Причиною таких станів є професійне вигорання, яке призводить до стресів і неможливості адаптуватися до нових умов праці. Як правило, професійна криза виявляється в емоційному виснаженні, цинічним оцінці та ставленні до праці та її результатів, а також у недостатності відчуття власних досягнень.

Поведінка людини в екстремальних умовах, а також наслідки, спричинені такими умовами на особистість, – все це належить до кола питань кризової та екстремальної психології. Екстремальні (надзвичайні) ситуації можна класифікувати за такими ознаками:

- за ступенем неочікуваності (непрогнозовані та прогнозовані);
- за швидкістю розповсюдження (надзвичайна ситуація може мати вибуховий, стрімкий, помірний, плавний характер розповсюдження і такий, що швидко поширюється);
- за масштабом розповсюдження (локальні, місцеві, територіальні, регіональні тощо);
- за тривалістю дії (можуть мати короткотривалий характер або довготривалу дію);
- за характером впливу (навмисні та ненавмисні) [1].

Загроза для життя в екстремальних умовах діяльності певним чином впливає на психічний стан будь-якої особистості. Більшість представників ризиконебезпечних професій в умовах серйозного ризику відчують стенічні емоції, а також виявляють мужність і героїзм під час виконання службових доручень [2].

На поліцейських впливає низка факторів, кожен з яких чинить специфічний вплив на діяльність і поведінку особистості. Емоційні умови праці викликають коливання працездатності людини або її спад, особливо за сильної емоційної напруги. У деяких випадках може відбуватися втрата службових навичок. Коливання працездатності залежить від індивідуальних особливостей особистості, зокрема від властивостей нервової системи. Емоційна стійкість і надійність роботи підвищується, якщо людина вже ознайомена з особливостями діяльності, яка на неї чекає. З іншого боку, відбувається звикання до екстремальних умов діяльності.

Велике значення під час роботи в екстремальних умовах мають моральні, волеві й інші характеристики особистості, особливо розвиток почуття відповідальності. Для оцінки цієї якості останнім часом у психології використовується термін «надійність особистості» [3].

Якісне навчання і професійно-психологічна підготовка поліцейських до роботи у воєнних умовах забезпечується дотриманням низки дидактичних принципів та застосуванням спеціальних форм і методів, що відображають специфіку конкретної службової діяльності. Психологічними засобами розвитку фахівців ризиконебезпечних професій є психотренінг, психотерапія, психокорекція.

Процес формування психологічної готовності майбутніх поліцейських до діяльності в екстремальних умовах має бути професійно спрямованим як у меті, завданнях, змісті, так і у формах і методах підготовки. Формування професійної готовності має здійснюватися через диференціацію та професіоналізацію процесу підготовки на основі принципів доступності і науковості, системності і систематичності, зв'язку з життям і практикою, врахуванням вікових та індивідуальних особливостей курсантів. Важливим є впровадження інноваційних форм професійно-психологічної підготовки поліцейських з метою оптимізації їхнього психологічного здоров'я, а також розвитку вміння адаптуватися до складних екстремальних умов службової діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Екстремальна психологія : підручник / за заг. ред. О. В. Тімченка. Київ : Август Трейд, 2007. 507 с.
2. Мороз Р. А. Психологія травмуючих ситуацій та надання психологічної допомоги : метод. рек. Миколаїв : Іліон, 2016. 224 с.
3. Євдокімова О. О., Жданова І. В., Швець Д. В. та ін. Психологія у професійній діяльності поліції : навч. посіб. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 426 с.
4. Швець Д. В. Поняття, зміст та функції професійної підготовки поліцейського в Україні. Форум права. 2017. № 5. С. 441–446. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_5_69.pdf.

Отримано 01.05.2022

